

In memoriam: Mineralogisk-Geologisk Museum 1915-2001

Gunnar Raade

Innledning

Det tradisjonsrike *Mineralogisk-Geologisk Museum* ved Universitetet i Oslo er ikke mer. Dette sørgelige faktum fortjener en liten minnetale. Tross alt har de to mest fremtredende mineraloger/geologer i vårt land vært knyttet til dette museet, nemlig W. C. Brøgger og V. M. Goldschmidt.

Historien til de geologiske institusjonene ved Universitetet i Oslo (UiO) er meget kompleks (se skjema). Det hele begynner med opprettelsen av Bergseminaret på Kongsberg i 1757. Ved opprettelsen av Det Kongelige Frederiks Universitet i Christiania i 1811, blir undervisningen – og etter hvert også mineralsamlingene - flyttet over dit. Det som opprinnelig het Mineralcabinettet, skifter i 1890 navn til Mineralogisk Institutt. Fra dette instituttet blir, forøvrig meget fornuftig, Paleontologisk Samling skilt ut i 1910. Ved overflyttingen til den nye museumsbygningen på Tøyen (Geologisk Museum), skifter Paleontologisk Samling navn til Paleontologisk Museum (PM) og Mineralogisk-Geologisk Museum (MGM) blir den 1. juli 1915 skilt ut fra Mineralogisk Institutt, som fortsetter som selvstendig enhet.

Den seneste del av utviklingen er ikke med på skjemaet. Denne innebærer at alle museene på Tøyen fra 1. mars 2001 er samlet til én enhet, Universitetets Naturhistoriske Museer og Botaniske Hage (UNM), med en felles direktør som tiltrådte 1. august 1999. Det er denne omorganiseringen som har medført at PM og MGM - til tross for det faktum at paleontologi og mineralogi faglig sett ikke har noe med hverandre å gjøre, og mot de MGM-ansattes protester - er blitt slått sammen til Seksjon for Geologi. Dermed er man tilbake til forholdene før 1910, da Paleontologisk Samling ble skilt ut fra Mineralogisk Institutt. Det er vel dette som kalles "fremskritt". MGM fikk således lov til å bestå som selvstendig enhet i 85 år og 8 måneder.

Denne nylige omorganiseringen som har berørt MGM så sterkt, har i tillegg innebåret en deling av MGM. De fleste laboratoriene med tilhørende medarbeidere og to professorater er flyttet til Institutt for Geologi på Blindern. Bare røntgenlaboratoriet og fire vitenskapelige stillinger, derav tre konservatorer, samt samlingene og biblioteket, er igjen på Tøyen. Det lille "rest-MGM" var dermed i antall vitenskapelige stillinger mindre enn PM ved sammenslåingen.

Arbeidet med utredninger etc. omkring delingen av MGM (den såkalte "Flyttesaken") og omorganiseringen av Universitetets museer har pågått siden 1995 og har medført en betydelig usikkerhet blant de ansatte og har vært en stor belastning på mange måter. Museene på Tøyen er ikke lenger underlagt Det Matematisk-Naturvitenskapelige Fakultet.

Professorer, bestyrere og konservatorer ved MGM

Det var tidligere slik ved Universitetet i Oslo at en professor også skulle ha et institutt (eller et museum) å bestyre. Dette er årsaken til oppsplittingen i de mange enhetene på skjemaet. Ved MGM har det vært følgende bestyrere/professorer:

W. C. Brøgger	(1851-1940)	1915 til 1917	ca. 2 år
J. Schetelig	(1875-1935)	1917 til 1935	ca. 18 år
V. M. Goldschmidt	(1888-1947)	1936 til 1947*	ca. 11 år*
T. F. W. Barth	(1899-1971)	1949 til 1958	ca. 9 år
H. Neumann**	(1914-1983)	1958 til 1968**	ca. 10 år
K. S. Heier	(1929-)	1969 til 1973	ca. 4 år

Fra 1974 begynte ordningen med valgte bestyrere.

* Var flyktning i utlandet 1941 til 1946.

** Fungerende bestyrer. H. Neumann ble professor 1969 (var dekanus 1971-1974).

Det var opprinnelig én konservatorstilling ved MGM. Følgende har innehatt denne stillingen:

J. Schetelig	(1875-1935)	1915 til 1917	ca. 2 år
W. (Mimi) Johnson	(1890-1980)	1917 til 1920	ca. 3 år
H. Rosendahl	(1890-1963)	1920 til 1932	ca. 12 år
H. Bjørlykke	(1901-1968)	1932 til 1937	ca. 5 år
K. Kristoffersen	(1901- ?)	1938 til 1952	ca. 14 år
J. A. Dons	(1920-)	1952 til 1990	ca. 38 år
R. G. Trønnes	(1953-)	1992	

I 1920 ble det opprettet en ny konservatorstilling med følgende innehavere:

I. W. Oftedal	(1894-1976)	1920 til 1949	ca. 29 år
H. Neumann	(1914-1983)	1949 til 1969	ca. 20 år
W. L. Griffin	(1941-)	1973 til 1979	ca. 6 år
G. Raade	(1944-)	1981	

En tredje konservatorstilling kom i 1967:

I. Bryhni	(1933-)	1967 til 2003	ca. 36 år
------------------	----------	---------------	-----------

De fleste av disse navnene er velkjente innenfor norsk mineralogi/geologi. Mimi Johnson har vel vært nokså ukjent for de fleste. En leseverdig biografi om henne er nylig publisert av Eeg-Henriksen (2002). Johnson var bare kort tid som konservator ved MGM, men det var i den arbeidskrevende perioden da magasinene ble flyttet fra sentrum til Tøyen og de nye utstillingene ble gjort ferdige (utstillingene ved Geologisk Museum ble åpnet for publikum 27. oktober 1920). Halvor Rosendahl var vel nærmest kvartærgeolog og gikk i 1932 over til PM. Han har visst ikke satt særlig spor etter seg ved MGM, selv om han var konservator der i ca. 12 år. Og hvem husker vel Kristoffer Kristoffersen i dag? Dog var han konservator ved MGM i ca. 14 år. Han var egentlig kjemiker og tok den tekniske doktorgrad ved NTH i 1950 på en avhandling om slaggminerale. I 1952 fratrådte han som konservator for å bli laboratoriesjef ved A/S Norsk Jernverk.

Hva hadde vi og hva har vi igjen?

Raseringen av det tidligere MGM i forbindelse med den nylig gjennomførte delingen og omorganiseringen kan illustreres på følgende måte (personale lønnet av UiO):

Stillinger i 1991-1992

2 professorer*
3 førsteamanuenser
1 amanuensis
2 førstekonservatorer
1 konservator
2 stipendiater
1 overingeniør
2 avd.ingeniører
2 ingeniører
1 tekniker
2 kontorstillinger

Sum 19 stillinger,
derav 9 faste vit. stillinger

Stillinger per 01.04.2003

1 post-doc.-stipendiat for 3 år*
1 førsteamanuensis
ingen
2 førstekonservatorer
1 førstekonservator
1 stipendiat
overført til annen seksjon
overført til annen seksjon
ingen
ingen
½ kontorstilling

Sum 6½ stillinger,
derav 4 faste vit. stillinger

* Ett av professoratene som er flyttet til Institutt for Geologi, skal tilbake til Tøyen ved ledighet. Post-doc.-stillingen er en foreløpig kompensasjon for dette.

Fra krise til krise

Historien om MGM inneholder flere nedgangsperioder. Det avanserte vitenskapelige miljøet som var skapt ved museet, særlig av Goldschmidt og hans mange assistenter, medarbeidere og utenlandske stipendiater, ble ikke bevart og pleiet. I mellomkrigstiden lanserte landets statsminister "kulturpausen". Goldschmidt tok i 1928 et professorat i Göttingen, og Barth og andre medarbeidere dro til U.S.A.

I 1936 kom Goldschmidt, som var jøde, tilbake fra Tyskland. Da var professor Schetelig død, og bestyrelsen av MGM ble overtatt av Goldschmidt. På dette tidspunkt var hans helse dessverre sviktende. I 1941 måtte han flykte til England, kom tilbake til Norge i 1946 og døde året etter. I 1949 ble bestyrelsen av museet overtatt av Barth, men da var de åndelige og materielle verdier nærmest forsvunnet. Statens Råstofflaboratorium (opprettet 1918), som hadde holdt til i museet under Goldschmidts ledelse, ble i 1952 flyttet til Trondheim. Dermed forsvant det meste av laboratoriestyret. Etter dette ble museets forskningsaktivitet langsomt bygget opp igjen.

Det neste problem som etter hvert viste seg, var en større og større polarisering mellom laboratorievirksomheten og den museale virksomhet. Laboratoriene krevde stadig mer økonomiske midler og plass, det samme gjorde en økende mengde hovedfagsstudenter. Ofte gikk dette på bekostning av den museale virksomhet, som f.eks. magasinplass og økonomi. Noen av oss syntes også å merke at de museale arbeidsoppgavene (samlingskuratering, utstillingsvirksomhet, publikumskontakt og formidling generelt) på en måte ble betraktet som mindreverdige sysler av enkelte med laboratorietilknytning. En stor grad av manglende samhold innen konservatorgruppen var nok en av årsakene til at laboratoriene kunne ekspandere så sterkt på bekostning av det museale.

Fremtiden for det lille som er igjen av det tidligere MGM, ser ikke særlig lys ut. Antall ansatte innen mineralogi/berggrunnsgeologi er under den kritiske grense. Det er ikke noe som tyder på at dette vil endre seg med det første, og den satsingen på å

utvikle en samlingsbasert mineralogisk forskning som man burde forvente ut fra tidligere utredninger, ser ut til å utebli. Derimot er paleontologien i vekst og ser ut til å fortsette å vokse.

I likhet med de biologiske fag, har også mineralogien en systematisk del, nemlig beskrivelse av nye mineralspecies. Om slik forskning i det hele tatt skal foregå i vårt land, så er Geologisk Museum i Oslo et naturlig sted. Det gjenstår å se om denne virksomheten blir tatt vare på i fremtiden. Én enkelt mineralog er ikke nok, det burde være et større mineralogisk miljø for å dekke denne forskningen. Forøvrig skal de fire vitenskapelig ansatte ved "rest-MGM" dekke formidlingen av hele den store bredden i geologifaget (unntatt paleontologi) overfor publikum. Det sier seg selv at det nåværende personalet er for lite til å gjøre dette på en tilfredsstillende måte.

Et stort problem etter sammenslåingen med paleontologene, som nå har flere stillinger enn mineralogidelen (inkl. berggrunnsgeologi), er at sistnevnte omtrent ikke er representert i noe forum. Tidligere, da vi hadde et demokratisk styresett, var det slik at de ansatte valgte sine representanter til ulike utvalg, - nå blir disse utpekt ovenfra i systemet. En liten oversikt er illustrerende (de to første er valgte):

Seksjonsleder	En paleontolog
Representant i Styret	En paleontolog
Undervisningsutvalg	En paleontolog
Samlingsstrategiutvalg	En paleontolog
Formidlingsstrategiutvalg	En paleontolog
Forskningsstrategiutvalg	En "mineralog" (midl. tilsatt)
Utvalg for innkjøp av ny SEM	En "mineralog" (midl. tilsatt)

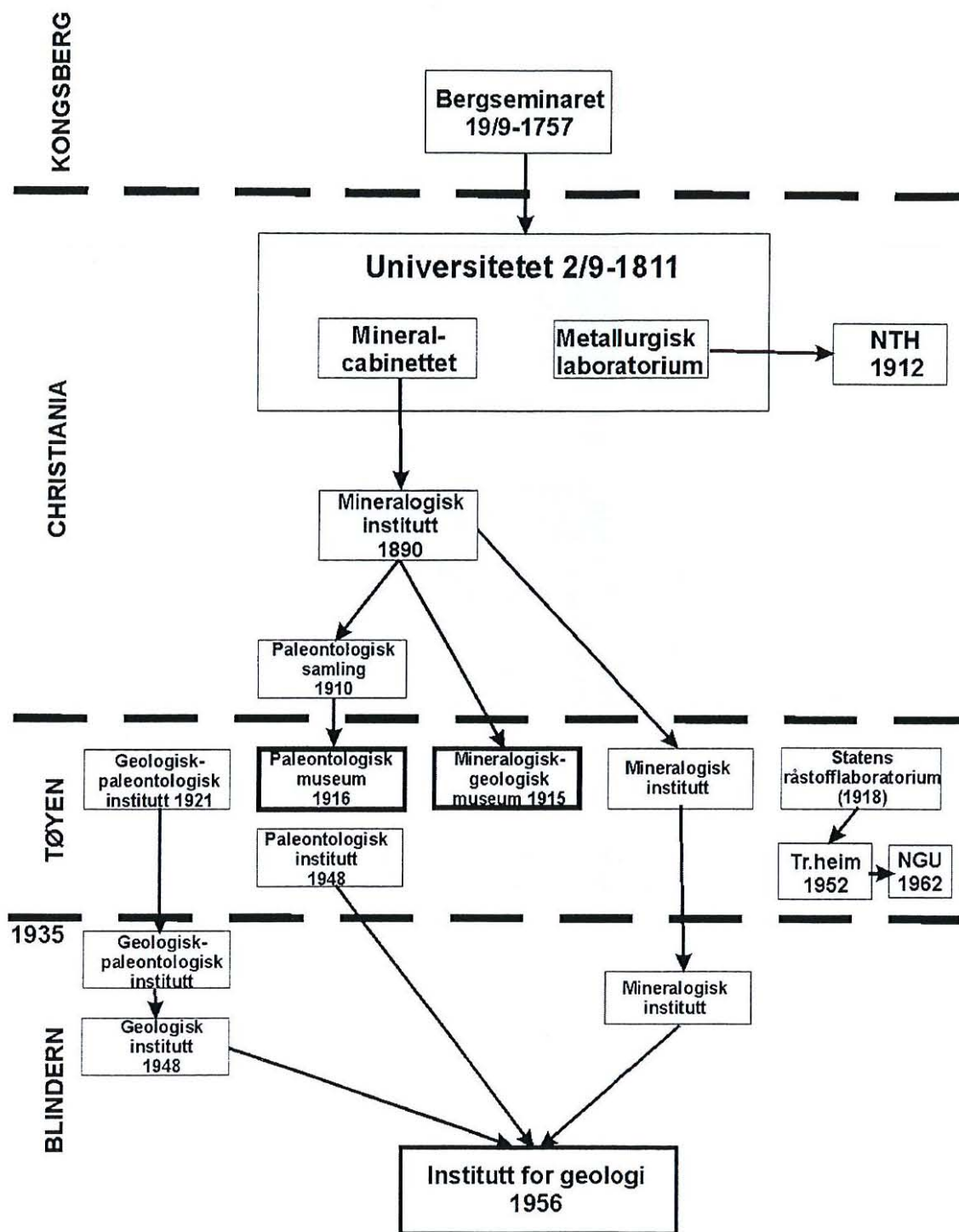
Dette betyr at de fast vitenskapelig tilsatte ved "rest-MGM" er satt helt til side. Man kan med en viss rett konkludere med at vi er kommet fra asken til ilden, - fra å ha vært dominert av en stor laboratoriedel, er vi nå dominert av paleontologien.

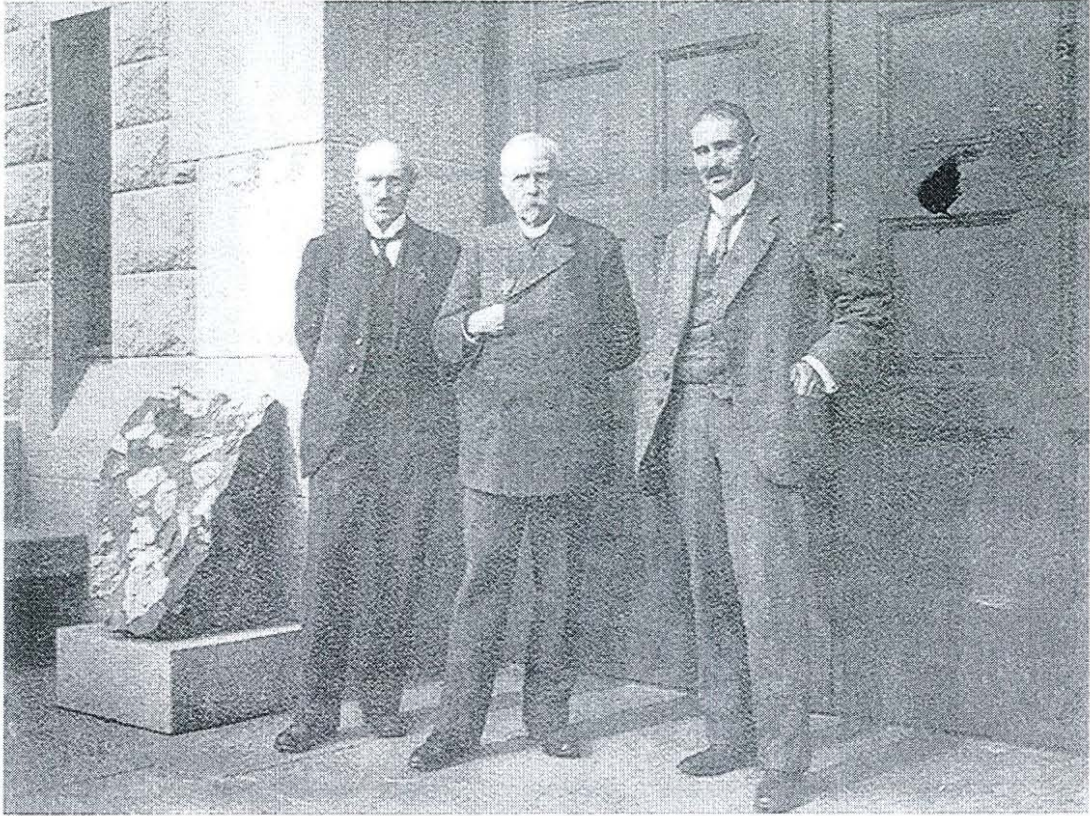
Litteratur

BARTH, T.F.W. & HEINTZ, A. (1970): Geologisk museum ved Universitetet i Oslo – Femti år. A.s John Griegs Boktrykkeri, 1-14.

EEG-HENRIKSEN, V. (2002): Wilhelmine (Mimi) Johnson (1890-1980) – Norges første kvinnelige geolog. *Norsk Bergverksmuseum Skrift* 20, 87-117.

ORE, AA. & HØEG, O.A. (1961): Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet. 2. De deskriptive naturfag. Geologien. *Universitetet i Oslo 1911-1961*, Vol. I. Universitetsforlaget, 561-591.

På trappen utenfor Geologisk Museum i 1917. Fra venstre J. Schetelig, W. C. Brøgger og V. M. Goldschmidt. Brøgger har inntatt en positur à la Napoleon.